

קורל יעקב

לזכר נשמת אבי הרה"צ ר' יעקב יצחק בן הרה"צ ר' משה מנחם שפיגעל זצ"ל
רב דק"ק "שערי שמים" רומנישער שוהל, באסט סייד, נוא יארק

פרשת
ראה
תשפ"ד
לפ"ק

דמי שלא מאמין בה' רח"ל בודאי הוא לא יעשה שום מצוה, וא"כ מצות אמונה היא הכנה לכל המצוות, ועל זה הוא מקבל שכר בעולם הזה. **ולפ"ז י"ל המשנה באבות (ד', ב')** בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה וכו' שמצוה גוררת מצוה, דהיינו גם בעשיית מצוה קלה הוא מקיים מצות אמונה, שהיא יסוד כל התורה כולה, דהיינו במצוה קלה נכלל בה מצוה חמורה, והיא מצות אמונה שאין ערוך אליה, וזהו מצוה גוררת מצוה, ר"ל מצות אמונה גוררת שאר מצות.

כשהי' הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל ברוסיה, אחרי ששלחו אותו הבולשביקים לסיביר עבור "חטאו" שהרביץ תורה ברבים, קם פעם בבוקר והתחיל לומר – מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתו בחמלה, והרהר בלבו על מה הוא מודה על חייו, הרי א"א לו ללמוד תורה ולקיים מצוות, ונוסף על מצבו של צער מהייסורים ממצבו הגשמי שם, ומה יש לו מהחיים שלו, אז התיישב בדבר, בזמן שנמשך בלשונו – רבה אמונתך, ופירש לעצמו, דבר גדול ורב הוא זה שעדיין יכול לקיים המצוה של אמונה בה', שזה א"א ליטול ממנו.

וכדאי להזכיר את דברי הגאון ר' בצלאל ראקוב זצ"ל אב"ד גייטסהעד, עפ"י הפסוק (דברים כ"ז, ד-ח') והיי' בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל וגוי' ובנית שם מזבח לה' אלקיך וגוי' והעלית עליו עולת לה' אלקיך וזבחת שלמים ואכלת שם ושמת לפני ה' אלקיך – שמזה אנו לומדים שגם במצבים הרעים כמותואר עיי' הר עיבל, עיי' בנין מזבח והקרבת קרבנות ועם התורה בשלימותה, יש מצב של ושמת לפני ה' אלקיך.

וי"ל באופן אחר, שלכאורה צ"ע למה בברכה כתיב – את הברכה אשר תשמעו, ולא פרט העשי' בפועל, וידוע דשמיעה היא קבלת דברים, ובתרגום – די תקבלו. וי"ל עפ"י דברי דו"ז הפנים יפות, הנה חז"ל אמרו – גדול המצווה ועושה יותר משאינו מצווה ועושה, והטעם הוא דבמצווה ועושה יש שכר על קבלת המצוות, וגם על עשייתם, וכמ"ש בקבלת התורה – נעשה ונשמע, ונתן להם שני כתרים אחד – כנגד נעשה. ואחד – כנגד נשמע. ועיקר הברכה שתקנו – אשר קדשנו במצוותיו וצונו הוא על הקבלה. ולפ"ז י"ל זה שמקבל ברכה ושכר בעולם הזה הוא מצד הקבלה ולא עשייה, שעל עשייה מקבלים שכר בעולם הבא, ועיי' נאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ולפ"ז י"ל כוונת פירש רש"י בריש ואתחנן – אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם. צ"ע הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. ולדברינו י"ל זה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא הוא על עשייה, אבל על הקבלה מקבלים שכר בעולם הזה, ולכן משה רבינו שהי' מתפלל כ"כ תפלות כמנין ואתחננין כדי ליכנס לארץ ולקיים מצוות התלויות בה, הי' מובן עד כמה גודל אצלו התשוקה למצוות, וגודל הקבלה על עצמו כל אשר יצוה, ומצד הקבלה הי' זוכה תיכף לברכה, וא"כ שפיר משה רבינו יכול לתלות במעשיו הטובים שהוא מקבל על עצמו ומשתוקק לקיים המצוות.

ולפ"ז י"ל דברי המדרש תנחומא – משה רבינו אמר – ראה אנכי שבחרתי בטובה איך אנכי משונה – צ"ע למה אמר – בחרתי, ולא אמר עשיתי. ולדברינו י"ל שמשוה רבינו בענוותנותו היתירה לא מצא בעצמו שום בעלה, וכל מה שנעשה משונה בכל אדם וקורן עור פניו אשר לא הי' כמוהו בעולם, לא תלה אלא בשביל תשוקתו היתירה ובחירתו במצוות, וקבלתו על עצמו לעשות, עיי' ממני תראו ותעשו גם אתה שתבחרו בטובה ותזכו.

וי"ל עוד עפ"י הפסוק במגילת רות (ב', י"ב) ישלם ה' פעלך וגוי' אשר באת לחסות תחת כנפיו – איתא במדרש (רו"ר ה', ד') אמר רב חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו. **וכבר בקשה הפרשת דרכים (דרוש כ"ז)** מה מחדש רב חסא הלא נאמר כן מפורש בפסוק. **התפארת שלמה תי'** כיון שרותו באה להתגייר ולקבל עלי' כל המצוות, הנה מחמת הקבלה תגיע לשכר של כל

ראה וגוי' היום ברכה (י"א, כ"ז) צ"ע איך קיבלו ברכה בהאי עלמא, הלא איתא בקידושין (ל"ט) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. **וי"ל עפ"י דברי הרמב"ם (סוף הלכות מלכים)** שכל היעודים הטובים שאין הכוונה לתכלית עולם הזה, אלא כדי להסיר המניעות, ויהי לבם פנוי לעסוק בתורה ומצוות לזכות בהם לעולם הבא.

וי"ל עוד עפ"י דברי דו"ז הפנים יפות, עפ"י הפסוק בתהלים (כ"ז, ד') אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה', דהיינו אף שביקש דוד המלך בקשות רבות בתהלים, אמנם כל הבקשות שביקש אינן אלא אחת, שהם כולם למען יוכל לשבת בבית ה', והיינו דאמר – אחת שאלתי ר"ל כל אשר שאלתי אינו אלא אחת, ורק אותו אבקש – שבתי בבית ה' בלי טרדה ומניעה, וז"ש – את הברכה אשר תשמעו, שאין עיקר הברכה בשביל תענוגי עולם הזה, אלא בשביל שתוכלו לשמוע אל מצות ה', דהיינו לימוד התורה וקבלת המצוות בלי מניעה וטרדה, וז"ש ראה אנכי נותן לפניכם היום – היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, א"כ מה שאני נותן לכם היום, דהיינו בעולם הזה, אינו בשביל שכר מצות, אלא שתוכלו לעבוד את ה' ולעסוק בתורה.

וכעין זה פי' התפארת שלמה את הפסוק (י"א, כ"ז) את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה', כלומר שעיי' הברכה תשמעו אל מצות ה' בלי שום סיבה המונעת אתכם, ועל כל הטובה הזאת יהיו אזינכם פקוחות לשמוע לדבר ה', והברכה היא הכנה לתורה ומצוות, כי אם אין קמח אין תורה, ולכך לא נאמר – אם תשמעו, רק אשר תשמעו.

וי"ל עוד עפ"י דברי הבעל הטורים – את הברכה אשר תשמעו, סופי תיבות – תורה, דהיינו בזכות התורה יבואו הברכות. ולדברינו י"ל זה שאנו מקבלים שכר בעולם הזה, הוא רק כדי שיכול לעסוק בתורה בלי שום טרדה.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי הבת עין בשם אביו זצ"ל, שהקשה על הגמ' הנ"ל – שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, הא כתיב (ויקרא י"ט, י"ג) לא תלין פעולת שכיר. **ותי' ע"פ הדין (חוי"מ ס"י שלי"ט, ס"יז)** השוכר עיי' שליח אינו עובר על לא תלין. **ולפ"ז י"ל שעל התורה שניתנה עיי' משה אין חיוב על לא תלין, אמנם כל זה בשאר התורה, אבל "אנכיי" ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו (מכות, כ"ד)** ולא עיי' שליח, א"כ יהי' חייב עליהם בלא תלין, ועל זה נאמר – ראה אנכי נתן לפניכם, ר"ל אני נותן שכר בעבור "אנכיי" שנתתי בעצמי.

ולפ"ז י"ל קושיית המפרשים, שבריש פרשת עקב משמע ששכר מצוה בהאי עלמא איכא, שהרי כל ההבטחות הנאמרים שם אינם אלא בנוגע לשכר העולם הזה, ובפסוק האחרון של פרשת ואתחנן סיים – היום לעשותם, שפירושו – ולא היום לקבל שכרם, ר"ל בעולם הזה, רק למחר ר"ל בעולם הבא לקבל שכרם, וא"כ שני הפסוקים הסמוכים זה לזה סותרים זה את זה, שפסוק ראשון מסיים לומר – שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ומיד אחריו נאמר – והיה עקב תשמעו, ומבטיח כל מין שכר שבעולם הזה. **ולדברינו י"ל זה שנאמר – היום לעשותם – ומחר לקבל שכרם – שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, קאי על שאר כל התורה, שניתנה עיי' משה רבינו, וזה שנאמר – והיה עקב תשמעו, קאי על מצות אמונה ששמענו מה', ועל זה איכא שכר גם בהאי עלמא.**

רמז לזה, הנה המפרשים פירשו שמלת "עקב" סוף, וקאי על זמן דעקבתא דמשיחא, ומבואר בסוף סוטה שבאותו זמן תהי' חשכת הגלות קשה מאד, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, דהיינו באותו זמן העיקר הוא להתחזק באמונת ה', ומי שמתחזק באמונת ה', הוא יזכה לשכר מצוה גם בהאי עלמא.

וי"ל עוד עפ"י דברי זקני הייטב לב זצ"ל, עפ"י הפסוק – ראה וגוי' אשר תשמעו אל מצות ה' – צ"ע דלכאורה מלת "אל" מיותר. ותי' שהכוונה הוא שתשמעו אל גוף מצות ה' אלקיכם, שהוא מצות אמונה שהי' הוא אלקיכם, וקבלת עול מלכותו עליכם, שזולת זה לא יתכן לעשות שום מצוה בעולם,

המצוות, ולכן כתיב - ותהי משכורתך שלמה, מפני אשר באת לחסות תחת כנפיו, דהיינו בקבלה לבד תגיע לכל השלימות.

הנה בחודש אלול אנו תוקעים שופר בכל יום, וכבר אמר הרמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד) שתקיעת שופר רמז יש בדבר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו, דהיינו ע"י שמיעת קול שופר האדם מקבל על עצמו כל מצות ה', וכמ"ש הזו"ל - אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, וכפי השמיעה והקבלה זוכין לברכה.

וכדי להזכיר את דברי האבני נזר זצ"ל (מובא בשם משמואל) שכמו בראשית הבריאה כתיב - ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חי, כמ"כ קול השופר מעורר חיים חדשים בלב ישראל, וכאילו באותו יום מתחילין לחיות, הפלא והפלא!

(ב) ראה וגו' את הברכה אשר תשמעו וגו' והקללה אם לא תשמעו וגו' וסרתם מן הדרך וגו' ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם (י"א, כ"ז-כ"ח) צ"ע דמלת "תשמעו" משמע שהברכה חלה אפילו מקודם לעשייתו, דהיינו משעת שמיעתו מתחילה הברכה, וכן בנוגע להקללה כתיב אם לא "תשמעו", משמע משעה שאינו שומע.

וי"ל עפ"י הגמ' בקידושין - דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, חוץ ממחשבת עבודה זרה, דאז הקב"ה מצרף המחשבה למעשה. **ולפ"ז י"ל** דבנוגע להמצוות מתחיל נתינת השכר דהיינו הברכה משעת אשר תשמעו, שהיא השעה של מחשבה, וכן בנוגע להקללה, דהקרא מיירי במחשבת עבודה זרה, כדכתיב ללכת אחרי אלהים אחרים, דאז הקב"ה מצרף המחשבה למעשה, וחלה הקללה משעת השמיעה דהיינו המחשבה.

וי"ל עוד עפ"י דברי הדרש אב (הגאון ר' אברהם אהרן יודלעוויץ זצ"ל) שהעיר למה אצל הברכה נאמר רק אשר תשמעו אל מצות ה', ולא הזכיר שמירה ועשייה, ובקבלה נאמר אם לא תשמעו, וגם וסרתם מן הדרך. **וי"ל** שהתורה מרמזת שהשמיעה היא העיקר בעבודת ה', וכמ"ש במדרש (יתרו) - שמעו דבר ה' בית יעקב (ירמיה ב', ד') הה"ד (ישעי נ"ה, ג') שמעו ותחי נפשכם, ואיך חביבין ישראל שהוא מפתה אותן, אמר להם אם יפול אדם מראש הגג כל גופו לוקה, והרופא נכנס אצלו ונותן לו רט"י בראשו, וכן בידו וכן ברגליו ובכל אבריו, נמצא כולו רטיות, אני איני כך אלא רמ"ח אברים באדם הזה, והאוזן אחד מהם, וכל הגוף מלוכלך בעבירות, והאוזן שומעת וכל הגוף מקבל חיים, שמעו ותחי נפשכם, לכך אמרו - שמעו דבר ה' בית יעקב, וכן אתה מוצא ביתרו עפ"י שמועה טובה זכה לחיים, ששמע ונתגייר. **ולפ"ז י"ל** שמטעם זה נאמר מלת - תשמעו, ולא תשמעו, אפילו קודם לעשייתו, לרמז המעלה של חוש השמיעה, אע"פ שלא נחשב שעושה המצוה או העבירה עד שעשה המעשה בפועל, בודאי מי שישמע אל מצות ה' הוא יעשה אותם, ומי שלא ישמע אליהם לא יעשה אותם.

וי"ל עוד בענין "מעלת השמיעה" עפ"י הגמ' בב"ק (פ"ח) אמר רבא חירשו נותן לו דמי כולו, ובסימא את עינו נותן לו רק דמי עינו, וכתבו שם בתוס' ד"ה רואין, דהא דסימא את עינו איירי בסימא שתי עיניו, ואפילו הכי נותן לו רק דמי עינו ולא דמי כולו - נראה מזה שמעלת השמיעה היא יותר מוכרחת לאדם, דבסימא את עינו, קטע את ידיו, שיבר את רגליו, רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמין כמה הי' יפה וכמה הוא יפה עכשיו, אבל בחירשו נותן לו דמי כולו, לפי שמי שאינו שומע אינו שוה כלום. (עיין בשערי תשובה, שער ב', אות י"ב).

(ג) עשר תעשר (י"ד, כ"ב) איתא בפסחים (ח') האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני הרי זה צדיק גמור. ובתוס' שם הקשו - והדתנן (אבות א', ג') אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס. ותי' היינו דוקא בכ"ג שאם לא תבא לו אותה הטובה שהוא מצפה, הוא תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה, אבל מי שאינו תוהא ומתחרט, הרי זה צדיק גמור.

וי"ל באופן אחר, עפ"י הגמ' בסוטה (י"ד) שאמר הקב"ה למשה בשעה שביקש ממנו ליכנס לארץ, וכי לאכול מפריה אתה צריך, אלא לקיים המצוות התלויות בה, הריני מעלה עליך כאילו קיימת אותן ואתן לך שכר בעבורך. צ"ע וכי משה עשה על מנת לקבל פרס, שהשיב לו הקב"ה שאתן לך שכר כאילו קיימת אותן, הא אסור לעבוד על מנת לקבל פרס. **המהרש"א תי'** כיון שאינו מחויב בדבר, רק שרוצה להביא עצמו לידי חיוב, שרי על מנת לקבל פרס, ומשה עדיין לא היה בארץ. **ולפ"ז י"ל** שלכאורה יש לדייק לשון הגמ', האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני הרי זה צדיק גמור, דלכאורה יותר מדויק לומר הנותן סלע לצדקה, ואומר בשביל שיחי' בני הרי זה צדיק גמור. **וי"ל** דהגמ' איירי באופן שלא הי' לו היכולת לקיים המצוה של צדקה, כגון שלא הי' עני אצלו, ולכן אמר סלע זו לצדקה ר"ל שהוא מפרש סלע לצדקה, ואמר בשביל שיחי' בני, ואז הוא צדיק גמור, אע"פ שהוא על מנת לקבל פרס, וכדברי המהרש"א הנ"ל, דכשאין מחויב בדבר רק שרוצה להביא עצמו לידי חיוב שרי על מנת לקבל פרס.

ולפ"ז יש לפרש כוונת הגמ' - האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני הרי זה צדיק גמור, שלכאורה די לומר מי שעשה כן הוי צדיק, וכמו שמצינו לשון זה במדרש רבה אצל אברהם - שהקב"ה אמר שלא יאמר אותו צדיק וכי' ולמה אמר כאן שהוא צדיק גמור. וי"ל שהגמ' מרמז שאע"פ שהוא עובד על מנת לקבל פרס הוא צדיק גמור כמו משה רבינו שהי' אב הנביאים, שגם הוא עשה כן כשרצה ליכנס לארץ ישראל.

ולפ"ז י"ל קושיא אחרת, שהנה פירש רש"י (בראשית י"ח, ד') יקח נא מעט מים - על ידי שליח, והקב"ה שילם לבניו ע"י שליח, שנאמר (במדבר כ', י"א) וירם משה את ידו, אבל הלחם שלקח הוא בעצמו, שנאמר ואקחה פת לחם, נתן להם הקב"ה ג"כ בעצמו, והמטיר להם המן (מהרש"ל). **צ"ע** דהא אברהם אבינו גמל חסד עם כל ברואי עולם כל ימי חייו, ולמה נבחר דוקא מעשה זה, שעליו ישלם הקב"ה לדורותיו מדה כנגד מדה. **ולדברינו י"ל** כיון שבאותו יום הקב"ה הוציא החמה מנרתיקה, ואברהם ידע שלא יבואו אורחים, ואי"כ מצד מצות הכנסת אורחים לא הי' מחויב לחפש אחרים, וזה שהי' מחפש אחרים הי' כיון שרצה להביא עצמו לידי חיוב, כמו משה רבינו שרצה ליכנס לארץ להביא עצמו לידי חיוב לעשות מצוות הארץ, והנהגה כזו היא מעולה מאד, עד כדי כך שמתור לעשותה על מנת לקבל פרס, ולכן דוקא מצוה זו של הכנסת אורחים היתה נחשבת מעולה כל כך להשפיע על דורות העתידים.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי החפץ חיים זצ"ל, שהנה בדרך כלל מי שנצרך לבריות הי' במצב מדוכדך ומיואש, ואין בידו להשיב טובה תחת טובה, אך ישנה אפשרות לגרום למקבל הצדקה הרגשת "נותן" ולא "מקבל" כי אמרו חז"ל (בי"ב) כל הנותן פרוטה לפני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים ביי"א ברכות, דהיינו כיון שהוא ממעט ממנו בושחו ודכדוכו, לכן אם אדם נותן צדקה לפני, ועם נתינתו הוא מבקש מהעני טובה שיתפלל עבורו בנו, בזאת הוא מעניק לפני הרגשה שגם הוא נותן, ולכן אמרו - הרי זה צדיק גמור.

גליון זו מוקדשת לזכר נשמת הרבנית מאטיל זאקס ע"ה בת הרה"ק ר' חנוך העניך מייער - טייטלבוים זצ"ל אדמו"ר מסאסוב קרצקי, ואשת הגאון הרב אברהם גרשון זאקס זצ"ל ראש ישיבת חפץ חיים, נלב"ע כ"ב אב תשפ"ד, יהי זכרה ברוך

ראה אנכי - פעם אחת חסיד אחד עמד בדלת חדרו של הרה"ק החידושי הרי"ם זצ"ל, והביט בפניו זמן רב, שאלו החידושי הרי"ם, מדוע אתה עומד ומסתכל, ענה לו החסיד ראיתי באוה"ח הקדוש פרשת ראה אנכי - שיביטו ויסתכלו עליו, אז ישפיע עליהם ברכה, לכן ברור שיש מעלה בהסתכלות בפני הצדיק, השיב לו הרה"ק הלא כתיב (ישעי', ס', כ"א) ועמד כולם צדיקים, וגם אתה צדיק, אז מוטב כי תסתכל לתוך עצמך. (לקוטי יהודה)

הוקללה אם לא תשמעו - זקני הרה"ק החוזה מלובלין, אמר על הגמ' בעירובין (י"ט) דרשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה, מטעם שסוברים בעצמם שהם צדיקים, ומוליכים אותם דרך גיהנם להעלות נשמות הרשעים משם. (אבני זכרון)

עשר תעשר - הי' גביר אחד שהי' רגיל ליתן הרבה צדקה בסתר ולא ידעו מזה אפילו בני ביתו, פעם אחת כשנזדקן הגביר, הרב של בית מדרשו ביקש מהמתפללים ליתן צדקה בעד איזה ישיבה, והגביר בפני כל עם ועדה נזר סכום גדול, והי' פליאה בעיני כולם, שאף פעם לא עשה כן ברבים, הרב שידע מצדקותיו הנסתרים שאלו על זה, ענה לו הגביר עפ"י הגמ' בפסחים הנ"ל, האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני, ר"ל שאע"פ שרגיל ליתן צדקה בסתר, אבל עכשיו הוא נותן בפרהסיא - בשביל שיחי' בני, שהי' שם בשעת מעשה - כדי ללמדו איך ליתן צדקה, שזה יתן לו חיים - אז הוא נחשב צדיק גמור.